

tenni. A sportoláshoz szükséges olyan eszközökre van szükségünk, hogy olimpiai bajnokokat nevelhessünk hazánk számára. Olyan akadémikusi kaszinót szeretnénk létesíteni, melyben minden hallgató megtalálja második otthonát, olvasóteremmel, játéktérrel és buffettel.

Fentiekről tudjuk, hogy amúgy is alig előteremthető kiképzési anyag és harceszközök biztosítása mellett ez áthidalhatatlannak látszó anyagi nehézségekbe ütközik, mégis kérjük ezekben miniszterelnök úr támogatását, és ha fentieket, bár nagy nehézségek árán, de meg tudjuk majd valósítani, akkor ígérjük, hogy egy olyan tisztí- és tiszthelyettesi kart nevelünk ezen fajok között, akik Kossuth magyar függetlenséget valló programja mellett állanak és győzelemre is fogják vinni Kossuth programját, megszilárdítják, megdönthetetlenné teszik a népnek azt a köztársaságát, melyről száz évvel ezelőtt Kossuth csupán álmodhatott.

Révay Kálmán

OSZTÁLYHADSEREG ÉS NÉPHADSEREG

— Hozzászólás a fegyelem kérdéséhez. —

I.

A „Honvéd“ júniusi számában jelent meg dr. Bognár Kálmán őrnagy cikke „A fegyelem megalapozása“ címmel. A cikk nyilván a legjobb szándékkal íródott, minden sorából kiérződik fiatal honvédségünknek a sorsa, jövője feletti féltő aggodás. Amikor a cikknek néhány téves megállapítására és belső ellentmondására szeretném irányítani a figyelmet, engem is ugyanez a szándék vezet. Az elvi kérdések nyilvános megvitatása és a szempontok tisztázása az a módszer, amely népünk és jelen esetben speciálisan honvédségünk közvéleményét elsősorban hivatott arra nevelni, hogy helyesen éljen a demokrácia-adta szabadságjogokkal.

Már a második bekezdésben nagyon helyesen állapítja meg a cikkíró, hogy „a kényszer nélküli, belső meggyőződésből fakadó, öntudatos fegyelem“ az igazi fegyelem. Néhány sorral hátrább örömmel szögezi le: „Hála Istennek, megszűnt már végre az az idő, amikor a honvéd nem gondolkodott, hanem csak vakon engedelmeskedett.“ Ezek után a meglepetés erejével hat az a kijelentése, hogy már pedig fegyelem csak egy van, „szükségtelen és helytelen tehát demokratikus fegyelemről beszélni, mert ez csak legtöbb esetben jogcím a fegyelmezetlenség takarására“. Az új honvédségben itt-ott fellépő fegyelemlazulást is arra próbálja visszavezetni, hogy „egyesek saját önértékük miatt a fegyelmet honcolgatták, szétszedték, összerakták, analizálták“.

Vajjon mi az oka ennek a nyilvánvaló ellentmondásnak? Hogyan lehetséges az, hogy a cikkíró előbb elismeri az öntudatos fegyelem és a kényszerfegyelem tartalmi különbözőségét, sőt az öntudatos fegyelem

magasabbrendűségét is, később pedig önmagát megcáfolva azt állítja; hogy csak egyféle fegyelem van és ez nyilván a kényszerfegyelem, mert hiszen a „demokratikus“ fegyelem (magyarul az öntudatos fegyelem) csak a fegyelmezetlenség hangzatos elnevezése? Ezt az ellentmondást nagyon könnyű megmagyarázni. Nyilván arról van szó, hogy a cikkíró érzi azt a nagy minőségi változást, amely a magyar társadalom és ezen belül a magyar honvédség életében is végbement a felszabadulás óta, de hajlamos arra, hogy az átmeneti időszak egyes visszás jelenségeit tekintse a változás lényegének. Már pedig a változást helytelenül ítéli meg az, aki az eseményeknek csak a felszínét látja, de kísérletet sem tesz arra, hogy azok mélyébe hatoljon és megkeresse az igazi összefüggéseket. Ehhez viszont éppen az kell, hogy „boncolgassunk, szétszedjünk, összerakjunk, vagyis: analizáljunk“. Engedjék meg, hogy én éppen ezt a cikkíró által annyira kárhóztatott módszert használjam.

II.

Mindenekelőtt élesen meg kell különböztetnünk egymástól a hadseregek két ellentétes típusát: az osztályhadsereget és a néphadsereget. Az osztályhadsereg egyidős az osztályállammal. A kizsákmányoló osztályok kezdettől fogva csak az időnként nyílt, máskor burkolt erőszak szervezett alkalmazásával tudták uralmukat fenntartani, vagyis a nagy tömegeket arra kényszeríteni, hogy számukra dolgozzanak. Az *osztályhadsereg belpolitikai feladata* tehát: fegyveres támaszt nyújtani az uralkodó osztályok számára a néptömegek megmozdulásai ellen. *Külpolitikai feladata* pedig szintén az uralkodó osztályok hódító törekvéseinek, terjeszkedési vágyainak, idegen nemzeteket kizsákmányoló erőfeszítéseinek a kiszolgálása. Ennek legújabbkori változata: harc a nyersanyagok lelőhelyeiért, valamint az iparcikkék és a tőkekevétel felvevő piaciért, amit a legkülönbözőbb szólamokkal, mint például a nemzetvédelem, a világnézeli háború, a civilizáció védelmében vívott keresztes hadjárat jelszavaival ködösítenek el.

Ami az osztályhadsereg személyi összetételét illeti, hosszú évszázadokon és évezredekken keresztül az uralkodó osztályoknak minden egyes tagja fel volt fegyverkezve és szervezett hadseregbe csak akkor tömörültek, amikor a dolgozók tömegeinek nagyobb méretű belső megmozdulásait kellett letörni, vagy pedig külső, hódító hadjáratot akartak megindítani. Időnként és a társadalom fejlődésével egyre sűrűbben az is előfordult, hogy az uralkodó osztályok csak az irányítást tartották fenn maguknak, de a harcba fizetett zsoldosokat, vagy toborzott sereget küldtek. A tőkés társadalom egyik legjelentősebb újítása volt az általános védkötelezettségen alapuló kötelező katonai szolgálat. A piacokért vívott egyre élesebb küzdelem egyre nagyobb tömegek harcbevételét tette szükségessé. A kapitalista osztályállam hadseregének tömegei természetesen a dolgozó osztályok sorából kerülnek ki, de ezek az uralkodó osztály lenyűgöző ideológiai befolyása által mesterségesen tudatlanságban tartott, a rejtett összefüggések felismerésétől elzárt tömegek, amelyeket befelé a születési és vagyoni előjogok alázatos tiszteletére, kifelé pedig féktelen sovinizmusra, saját nemzetük felsőbbrendűségének

hitére neveltek. A hadsereg tisztikara nagyrészt az uralkodó osztályok, vagy legalább is az őket leghűségesebben kiszolgáló középrétegek sorából kerül ki. A hadsereg felső vezetése pedig csaknem kivétel nélkül közvetlenül, anyagilag is érdekelt az osztályuralom fenntartásában és kiszélesítésében.

III.

A néphadsereg mindenben pontos ellentéte az osztályhadseregnek. Néphadsereg az anyagi termelés válságba jutásának, a tömegnyomor fokozódásának a korszakaiban alakul meg, amikor a tömegek felismerik, hogy biológiai létük forog veszélyben és a soraikból származó, legvilágosabban látó vezetőknek magukat önként alárendelve, fegyvert ragadnak a tűrhetetlenné vált helyzet megváltoztatására. A társadalmi fejlődés legalacsonyabb fokán álló, ösközöségi társadalomban élő törzsek néphadseregei még egymás ellen vívják véres és kegyetlen háborúikat a jó vadász- és halászterületekért, mert termelőmódjuk kezdetlegességénél fogva nincs más kiút a válságból. Amióta azonban a társadalom osztályokra szakadt, amióta az emberi társadalom legjellemzőbb törvénye az egyik ember kizsákmányolása a másik ember által és az egyik nemzet kizsákmányolása a másik nemzet által — azóta a néphadsereg csaknem kivétel nélkül mindig osztályhadseregek ellen vívják meg a szó szoros értelmében vett élet-halálharcukat. A termelőerők fejlődésének virágzó korszakaiban az uralkodó osztályok félrevezető ideológiai befolyása el tudja ködösíteni a gazdasági kizsákmányolás és politikai elnyomás tényét. Amikor azonban a termelőerők fejlődése megáll, amikor kiülköznek a társadalmi rendszernek a régi keretek között megoldhatatlan ellentmondásai, amikor félreérthetetlen tapasztalataik hihetetlen élességgel döbbennek rá a tömegeket elnyomatásuk tudatára — akkor vége a ködösítésnek, a születési és vagyoni előjogok alázatos tiszteletét azok féktelen gyűlölete váltja fel. A társadalom megváltozásának lassú, alig észlelhető folyamata véget ér, a változás üteme hihetetlen, addig elképzelhetetlen mértékben meggyorsul. Fizikai hasonlattal élve: a párolgás lassú, felszínen lefolyó állapotváltoztató folyamata a forrásponton átadja szerepét a tömeg egészét megmozgató forrás gyors és gyökeres folyamatának. A társadalom életében a forráspont: a forradalmi korszak (még a szavak azonos töve is erre utal), a teljes egészében megmozgatott tömeg pedig maga a fegyvert ragadott elnyomott osztály: a néphadsereg. De a fizikai hasonlatot folytatva: a forrás megindulását a nyomás növelésével késleltetni lehet. Elérkezik azonban a kritikus hőfok és ekkor már nincs az a hatalmas nyomás, amely segíthetne fenntartani a régi állapotot: a változás feltartóztathatatlanul végbemegy. A néphadsereg harca is elbukhat és a győztes uralkodó osztály elnyomása fokozódhatik, ez azonban csak keservesebbé, több szenvedéssel terhessé teheti, de fel nem tartóztathatja minden néphadsereg harcának végső eredményeképpen a néptömegek gazdasági, politikai és kulturális felszabadítását.

Ezek után világos, hogy a néphadsereg belpolitikai feladata pontos

Ellentéte az osztályhadseregének: a dolgozó osztályok jogainak kivívása és védelme a kizsákmányoló osztályok ellen. Amikor a harc a belső elnyomás ellen megy, akkor a tisztán osztályharcos néphadsereg típusait látjuk. A világtörténet és a magyar történelem is számos példát mutat a tisztán osztályharcos néphadseregre. Az osztályállam fejlődésének mind a három fázisában: a rabszolgaállamban, a hűbéri államban és a polgári államban egyaránt megtaláljuk a néphadseregek és osztályhadseregek összeütközését a rabszolgázadások, jobbágyfelkelések, polgári forradalmak és proletárforradalmak korszakaiban. Magyar vonatkozásban Budai Nagy Antal serege 1437-ben, Dózsa Györgyé 1514-ben, Karácsony Györgyé 1569-ben, Gubecz Mátéé 1574-ben és a többi kisebb jobbágyfelkelések seregei a tisztán osztályharcos néphadsereg típusához tartoznak, amelyek legfelsőbb vezetése is népi kezekben volt.

Lehetséges azonban — és éppen a legújabb korban: az imperializmus korában ez a csaknem kizárólagossá vált eset —, hogy a belső elnyomáshoz külső, idegen elnyomás is járul, amely azt mérhetetlenül súlyosbítja. Az *osztályhadsereg legtöbbször képtelen az idegen hódítók ellen harcolni*, mivel az uralkodó osztály tekintélyes része, sőt nem egy esetben maga az egész uralkodó osztály is, szívesen szegődik hazaáruló módon az idegen hódítók szolgálatába, ha ennek fejében megtarthatja saját népe felett gyakorolt gazdasági és politikai hatalmát, vagy hatalmának legalább egy részét. Éppen ezért az osztályhadsereg külpolitikai feladata között nem is említettem a haza védelmét, annak ellenére, hogy ezt minden osztályhadsereg szolgálati szabályzata lelkesen hangsúlyozza, de amikor arra kerül a sor, hogy a nemzet szabadságát és függetlenségét valóban meg kell védeni az idegen kizsákmányolók ellen, akkor megint csak a most már kétszeres elnyomás alatt nyögő nép ragad fegyvert és teljesíti *a néphadsereg egyetlen külpolitikai feladatát: a haza védelmét*. Ilyenkor az osztályharc összefonódik a nemzeti függetlenségi harccal és ha az uralkodó osztály egy része a néphadsereghez csatlakozik, akkor a harc osztályjellege el is lepleződik. Éppen ezért a szabadságharcos néphadsereg tisztikarának egy része sok esetben az uralkodó osztályok soraiból kerül ki és meg kell mondanunk őszintén, hogy ez csak a legkritikább esetben válik a néphadsereg előnyére. A világtörténet és a magyar történelem a szabadságharcos néphadseregeknek is számos példáját szolgáltatja és különösen a magyar példák: a Rákóczi-féle, az 1848—49-es és az 1919-es néphadseregek igazolják utolsó tételünket.

IV.

Az osztályhadsereg és a néphadsereg lélektana között, fegyelmének alapjai között mélyreható különbségek vannak. Ezeket a különbségeket a reakciós felfogás természetesen igyekszik elhallgatni és az osztályhadsereg lélektanáról tett megállapításokat egyetemes érvényűnek állítja be.

Az osztályhadsereg harca sohasem lehet igazságos harc sem belső, sem külső viszonylatban, mert minden esetben a kizsákmányolás rend-

szerének fenntartását, vagy kiterjesztését célozza.

A gyarmatokért és piacokért vívott imperialista világháborúkban küzdő osztályhadseregek közül sem a lámadó fél, sem a védekező fél nem vív igazságos harcot: annak sincs igaza, aki a másik fél gyarmatait akarja elhódítani, de annak sincs igaza, aki gyarmatainak megtartásáért harcol.

Mivel tehát az osztályhadsereg harca eleve csak igazságtalan harc lehet, a benne harcoló tömegek elé lehetetlenég olyan célt kitűzni, amely őket a háború egész tartama alatt lelkes izgalomban tartaná és életük feláldozására készítené. Az ellenség legyőzése olyan célkitűzés, amely a polgári élet kényelméből a háború viszontagságai közé került tömegekre legfeljebb a háború mielőbbi befejezésének, a hazatérésnek a képzelein keresztül válik vonzóvá. Amíg az osztályhadseregek kedvez a hadiszerecsé, addig nem történik nagyobb baj. Amint azonban csapások érik a hadsereget, elharapózik a „csak már vége volna“ hangulat, bekövetkeznek a szökések, öncsonkítások, a nemtörődömség, a visszavonulás, a megfutamodás és végül a teljes felbomlás. Hogy ez ne következék be, hogy tehát az osztályhadsereg tömegei ne ébredjenek annak a tudatára, miszerint a háború megvívása nem a nemzet, hanem csak az uralkodó osztály önző érdeke, hogy az uralkodó osztály érdekeiért hajlandók legyenek vágóhídra menni, ahhoz az ideológiai félrevezetésen kívül külső kényszerítő eszközre is szükség van és ez a kényszerítő eszköz a fegyelem. E szerint a felfogás szerint a fegyelem lélektanilag azon alapszik, hogy a tömeg mindenkor ösztönösen vágyik az engedelmességre, amellet előljáróiban a törvényes államhatalom, tehát: az uralkodó osztály megtettesítőit látja és azok tekintélyét feltétlen tiszteletben tartja, annál is inkább, mert békeszolgálata alatt, de polgári életében is éppen elég alkalma volt azok hatalmáról meggyőződni és a büntetést saját érdekében is igyekszik elkerülni.

A fegyelemnek erről a felfogásáról, amelyet egyetemes érvényűnek, minden hadseregre vonatkozóan hirdettek, *Szinay Béla* ez írt 1925-ben megjelent „*Csapatpedagógia és csapatszolgálat*“ című ludovikaakadémiai tankönyvében: „Ha az alantos előljárójában úgyszólván istenét látja és annak szava, pillantása és parancsa varázshatással bír minden egyesre, akkor veszély, bizonytalanság, véletlen, nélkülözések és fantázia nem árthatnak, mert az egész csapatot csakis a vezető vasakarata hatja át varázserővel. Ez a fegyelem legmagasabb ideálja... A tisztektől és altisztektől feltétlenül tudatos fegyelmet kell követelnünk, a közkatónáknál azonban legnagyobb részt a vasfegyelemmel leszünk kénytelenek megelégedni, amely kellő kiképzés mellett tökéletesen elegendő is.“

A második világháború eseményei azonban napnál fényesebben bizonyították be azt, hogy ez a felfogás nemcsak helytelen, hanem tudatosan reakciós felfogás is. Bebizonyosodott, hogy a fegyelemnek nem ott érik el a legmagasabb ideálját, ahol a csapatot „csakis a vezető vasakarata hatja át varázserővel“ és az is bebizonyosodott, hogy az erőszakos, gyakran kegyetlen eszközökkel megteremtett kényszerfegyelem egyáltalán nem elegendő, mert sohasem biztosíthatja az igazságtalan

harcot vívó osztályhadsereg számára az erkölcsi fölényt és a hadiszerecsere megfordulása esetén nem képes megakadályozni a felbomlást. Kiderült az is, hogy a tömegek ösztönös alávetése az uralkodóosztály tekintélye előtt — a mesék világába tartozik. Az osztályhadsereg a legtöbb esetben idegen test marad a nemzet testében, a benne teljesítendő szolgálatot a nép békében is terhesnek tartja, az igazságtalan és a nép érdekeit nem fedő háborúban pedig minden lehetséges módon igyekszik kivonni magát a szolgálat alól. Általában is, de különösen az elnyomás fokozódásának korszakaiban az osztályhadsereg katonái, kiváltképpen tisztjei, félelmet és gyűlöletet váltanak ki maguk iránt az elnyomatást elszenvedő saját és idegen nép fiaiban egyaránt.

V.

A néphadsereg harca viszont végső célkitűzéseiben mindig igazságos harc, ha módszereiben esetleg helytelenül vívják is meg. Akár a belső elnyomás ellen vívott osztályharcról, akár az idegen elnyomás ellen vívott szabadságharcról van szó, az elnyomást saját bőrükön érző emberek nagy tömegekben tódulnak a néphadsereg zászlaja alá. „Mindnyájunknak el kell menni“ — ez a jelszó! A néphadsereg éppen nem idegen test a nemzet testében, sőt ellenkezőleg: hús a nép húsából, vér a nép véréből. Még aki nem vesz részt a fegyveres harcban, az is minden tőle telhető eszközzel igyekszik a harc sikerét előmozdítani. A néphadsereg katonái és tisztjei iránt mindenki szeretettel és bizalommal viseltetik.

Nyilvánvaló, hogy a néphadsereg igazságos harca esetében a fegyelem előbbi értelmezése nem állhatja meg a helyét. A néphadsereg harcossai előtt a háborúnak nem akármilyen befejezése jelent vonzó célt, hanem csak az elnyomók hatalmának megszüntetése, vagy legalább is megnyirbálása. Ebből következik, hogy még balsikerek esetén sem válhatnak olyan könnyen úrrá a „csak már vége volna“ hangulat, mint az osztályhadsereg esetében. Természetesen minél felvilágosodottabb, osztálytudatosabb tömegekről van szó, minél világosabban látják az emberek az igazi összefüggéseket, minél helyesebben tűzik ki a vezetők az elérendő célokat, annál jobban szervezhető és annál fegyelmezettebb lesz a néphadsereg. A rabszolga- és jobbágyfelkelések tömegei nyilván sokkal alacsonyabbrendű és sokkal könnyebben legyőzhető néphadseregeket alkottak, mint a jelen kor gyarmati és félgymati országokban, vagy a szocialista és népi demokratikus államokban keletkezett imperialistaellenes néphadseregek.

A szabadságharcos néphadsereg is vívhat helytelen harcot, amikor harcát nem a főellenség ellen vívja, hanem azzal szövetségben más néphadsereg ellen. Ilyenkor sikerül az idegen elnyomó hatalomnak az: „oszd meg és uralkodj“ elv alkalmazása. Gondoljunk a nemzetiségek 1848-iki szerepére, vagy a palesztinai arab-zsidó ellentétre és az indiai hindu-mohamedán ellentétre. Ilyen esetben persze a néphadsereg harca eleve bukásra van ítélve.

Mindamellettt még a hibás célkitűzések esetében is a néphadsereg

vezetői éppen azáltal válhatnak vezetőkké, hogy ők képviselik legvilágosabban a tömegek felszabadulás utáni törekvéseit, nem pedig azért, mert a tömeg engedelmségre vágyik és alázatosan tiszteli a tekintélyeket! A néphadseregben tehát nem lehet szükség külön kényszerítő eszközre ahhoz, hogy az egyén az ellenség legyőzéséért minden áldozatra kész legyen. A néphadsereg fegyelme egészen más alapokra épül, mint „egyedül a vezető vasakarátára“, akinek a parancsait gondolkodás nélkül, vakon kell teljesíteni! Az elviselhetetlen helyzetüket felismerő emberek megértik, hogy egymásra vannak utalva, megértik, hogy közös cselekvésre van szükség és megértik azt is, hogy *a közös cselekvés csak akkor érhet el sikert, ha szervezetten, saját soraikból származó vezetők irányítása alatt hajtják végre*. Ez azonban már nem kényszerfegyelem, hanem tudatos fegyelem, vagy a szerzőnk által annyira kárhoztatott szóval: „demokratikus fegyelem“.

Ha a néphadsereg felső vezetése nem népi vezetés, akkor fennáll annak a veszélye, hogy a vezetés és a tömeg között éppen úgy szakadás keletkezik, mint az osztályhadseregben. A magyar szabadságharcos néphadseregek példái mutatják, hogy a néphadsereg is felbomlik, ha a tömeg észreveszi, hogy a vezetés nem az ő érdekeit képviseli, ha elszikkadni látja a harc népfelszabadító jellegét. Nem véletlen jelenség az, hogy az imperializmus korában a néphadseregek egyre tisztábban népi jellegűek: a belső elnyomás ellen vívott osztályharc teljesen egybeolvad a külső elnyomás ellen vívott szabadságharccal. Az uralkodó osztály csaknem teljes egészében az idegen elnyomó hatalom ügynökévé válik, illetve mindenkor az erősebbnek bizonyuló imperializmus kegyeit keresi. Gondoljunk a német megszállást elszenvedett országok „együttműködőire“, az indiai maharadszákra, a kínai mandarinokra, vagy a kelet-európai népi demokratikus államok — közöttük Magyarország — idegen zsoldban álló hazaáruló összeesküvőire! Ugyanakkor a dolgozó osztályok, elsősorban a munkásosztály, válnak a nemzeti eszme hordozóivá és egyszerre vívják a harcot saját uraik és az idegen elnyomás ellen. Ezért a jelenkori néphadseregek már nem állhatnak felemás vezetés alatt: felső vezetésük is népi vezetés, amelyben a nép nem is csalódik! A második világháború befejezése óta eltelt idő azt bizonyítja, hogy a szovjet hadsereg által felszabadított olyan országokban, ahol már a háború alatt is erős antifasiszta néphadsereg tudott megalakulni, így pl. Jugoszláviában, Bulgáriában, Lengyelországban, ott a harc népfelszabadító jellege maradék nélkül érvényre is jutott, ott az együttműködő nagybirtok és monopoltőke hatalma együtt omlott össze a német imperializmus hatalmával. Azoknak a néphadseregnek az országaiban viszont, ahol az egyik imperialista befolyást a másik imperialista befolyás váltotta fel, az uralkodóosztály minden különösebb bántódás nélkül gazdát cserélt, a néphadsereg pedig folytatni kényszerült népfelszabadító harcát. Ezt látjuk Görögországban, Kínában és Indonéziában.

Minél szervezettebb, osztálytudatosabb tömegekből áll a néphadsereg, annál magasabb fokát éri el a tudatos fegyelemnek. Ilyen szempontból a szovjet hadsereg, mint a szocialista állam állandó védereje, jelenti az eddig ismert néphadseregek legfejlettebb formáját. Miután

belpolitikai feladatát az októberi forradalom utáni évek restaurációs kísérleteinek visszaverésével teljesen befejezte, azóta már csak külpolitikai feladata van: a szocialista haza védelme minden imperialista terjeszkedési kísérlet ellen. A német imperializmus megsemmisítése során „mellékesen” még egy küldetést teljesített: a leigázott országok népeinek felszabadítását, amivel újabb 100 millió ember jutott Keleteurópában mindenfajta imperialista befolyás kiküszöbölésének a lehetőségéhez. Mint ahogyan magának a szocialista államnak egyik leglényegesebb kelléke a tömegek állandó öntevékeny mozgása, úgy a szocialista néphadsereg is csak az öntudatos, feladataikat megértő katonák tömegeit használhatja. Ezért a szovjet katona állandó politikai és kulturális nevelésben részesül, háborúban pedig a hadihelyzetről is rendszeres tájékoztatást kap. A felvilágosító munkát természetesen nagy mértékben megkönnyíti az, hogy a szovjet katona már a polgári életből úgy vonul be, mint minden fajta elnyomást gyűlölő és ellene harcolni kész ember. Az ellenségben nem az idegen nyelvet beszélő tömeget gyűlöli és nem tartja alacsonyabbrendű fajnak. Tisztában van azzal, hogy az ellene harcoló hadsereg osztályhadsereg, amelynek elnyomó törekvéseiért nem a félrevezetett tömeg, hanem az imperialista terjeszkedést követelő monopoltőkés uralkodó osztály a felelős és annak vezetőit tekinti elsődrendű háborús bűnösöknek. A második világháború kezdetén még az angolszász hatalmak katonai szakértői is lehetetlennek tartották, hogy a sovinizmust nem ismerő szovjet hadsereg néhány hétnél tovább tudjon ellenállni a fasiszta német osztályhadseregeknek. A háború eseményei azonban bebizonyították, hogy a tiszta hazafiság: a nemzeti érdekeket a dolgozók nemzetközi szolidaritásával összeegyeztetni képes patrióta nevelés olyan erkölcsi fölényt biztosít a szocialista néphadseregnek, amilyent egyetlen osztályhadsereg sem lesz képes soha elérni.

VI.

Az új magyar honvédség jellegére és fejlődésére ugyanazok a körülmények nyomják rá bélyegüket, mint az egész magyar demokráciára. Magyarországon a negyedszázados fasiszta nevelés lehetetlenné tette antifasiszta néphadsereg spontán keletkezését és az új magyar honvédség megalakítását a fegyverszüneti szerződés tette kötelességünké. A magyar nép tehát hadseregét éppen úgy ajándékba kapta a felszabadító hatalomtól, mint magának az egész demokratikus átalakulásnak a lehetőségét. Azt, hogy merre fejlődik a magyar demokrácia: a nagybirtok és a monopoltőke hatalmát csorbíthatatlanul meghagyó és a fasiszta szállást csináló régi típusú polgári demokrácia irányába-e, vagy pedig az e tényezők hatalmát megszüntető új típusú népi demokrácia irányába, azt már a szabaddá tett küzdőtéren megmérkőző belpolitikai erők küzdelme dönti el és ugyanitt dől el az is, hogy a magyar honvédség osztályhadsereg lesz-e, vagy néphadsereg. Az első ideiglenes kormány megalakulásakor a Dunántúl nagy részén még magyar csapatok harcoltak a német fasizmus oldalán és ez nem engedte meg az együttműködők ellen olyan radikális intézkedések alkalmazását, mint

amilyen intézkedéseket más országokban, pl. Jugoszláviában és Franciaországban alkalmaztak, mert ezzel a fasiszta csapatok ellenállása még jobban megmerevedett volna, ami még jobban meghosszabbította volna a magyar nép szenvedéseit. Az első magyar kormányba és nemzetgyűlésbe be kellett venni mindenkit, aki késznek mutatkozott a bel- és külpolitikai fordulat végrehajtására és ugyanúgy az új honvédség tisztikarába is be kellett venni mindenkit, aki késznek mutatkozott a németek elleni harcra. Így a népi erőkhöz kívül az uralkodó osztályok nem túlságosan kompromittált emberei, sőt a Horthy-fasizmus 1—2 vezéralakja is át tudta magát menteni és átmenetileg szerephez is tudott jutni. Aki korábban megkockáztatott egy-két németellenes kijelentést, vagy pláne segítséget nyújtott egy-két üldözöttnek, az már hétp próbás demokratának hirdette magát és sokszor nem is kis sikerrel!

A csakhamar megindult belpolitikai küzdelem egyes fázisai válsztóvíz gyanánt hatottak és egyre tisztábban rajzolódtak ki az arcvonalak. Fokozatosan derült ki az, hogy kik harcolnak ösztintén a magyar nép gazdasági, politikai és kulturális felemelkedéséért és kik harcolnak az uralkodó osztályok hatalmának visszaállításáért. Bebizonyosodott az is, hogy ha megadják a küzdelem egyenlő feltételeit, akkor az uralkodó osztályoknak még mindig hihetetlenül erős ideológiai befolyás ellenére, ha aránylag lassú és szívós harcban is, de végül mindig diadalra lehet juttatni a nép érdekeit. Így születtek meg az elmúlt két és negyedév harcaiban a földreform, a köztársasági alkotmány, a népi bizottságok hálózata, a kollektív szerződések, a bányák, nehézipari üzemek és bankok államosítása, a stabilizáció, a hároméves tervet előkészítő rendelkezések: vagyondézsma, vagyontöbbletdézsma stb., amelyek kiharcolása során a népnek egyre több, jól-rosszul álcázott ellensége hullott el és amelyek egyre félreérthetlenebbül bizonyítják, hogy a nép felemelkedésének forradalmi korszakába jutottunk. A magyar demokrácia fejlődésének irama csak egyes szomszédállamokéhoz viszonyítva hat lassúnak, de ha figyelembe vesszük, hogy két és fél év alatt több változás történt a társadalmi haladás irányában, mint az utolsó 400 év alatt, akkor tisztán megállapíthatjuk a népi forradalom jellegzetességeit.

Nyilvánvaló ezek után, hogy az új magyar honvédségnek, mint egy népi demokratikus irányba fejlődő állam véderejének, szintén néphadsereggé kell fejlődnie, amely félreérthetetlen állásfoglalásával és ha kell, a fegyverek erejével is a magyar nép eddig szerzett és ezután szerzendő forradalmi vívmányait kell, hogy megvédje a múlt erőinek restaurációs kísérletei és a külföldi imperialisták szűnni nem akaró próbálkozásai ellen. Nyilvánvaló azonban az is, hogy az új magyar honvédség, amely nem a német megszállók elleni spontán népfelkelés közben született, hanem inkább „mesterséges megtermékenyítés” gyümölcse és amely kádereit csak onnan vehette, ahol voltak — megalakulásakor inkább hasonlított a régi osztályhadsereghez, mint valamely demokratikus — nemzeti forradalom néphadseregéhez. Volt azonban egy döntő körülmény: éppen úgy, mint magában a kormányban, az új honvédségben is kezdettől fogva ott voltak a múlt erőin kívül a nép erői is: a

munkásosztály, a parasztság és a társadalmi haladásért küzdő értelmiség képviselői. *A belpolitikai küzdelemmel teljesen párhuzamosan a honvédségen belül is megindult a küzdelem.* Az ellenforradalmi mult képviselői minden rendelkezésükre álló eszközzel küzdöttek a hadsereg osztályjellegének visszaállításáért. Az igazolási eljárást komédiává züllesztették, *megindították a nyugatosok visszaözönlését a tisztikarba,* minden lehetséges módon igyekeztek megakadályozni a szilárdan népi kezekben levő nevelő és elhárító szolgálat munkájának sikerét, elkéseredetten harcoltak a szabadságjogoknak, mint pl. a szólásszabadságnak, sajtószabadságnak, a választójognak a honvédségen belüli alkalmazása ellen, a B-listák során pedig a demokratikus erőket akarták eltávolítani.

Megbízható embereikkel nem kis mértékben sikerült „penetrálniok” a honvédséget és nem utolsó sorban használták a gazdasági szabotázs fegyvereit is: kiéheztetéssel és lerongyoltatással akartak teljes elképedtetlenedést előidézni. A harc nem kisebb elszántsággal folyt a népi erők részéről sem, akik a honvédségből harcos antimilítarista néphadsereget akartak formálni. A harcban a nevelő és elhárító személyzet szervei jártak elől, akik a felvilágosítás, illetve a tisztogatás verejtékes munkáját végezték. A nyugatosok eltávolítása, szelekció, a B-listázás, valamint az összeesküvőknek és uszályuknak a kiemelése voltak azután a néphadseregért vívott harc döntő fázisai.

Nyilvánvaló, hogy a küzdő felek a fegyelem értelmezésének kérdésében is szembenálltak egymással. Az osztályhadsereg hívei az új honvédségben is a kényszerfegyelmet, a gondolkozás nélküli vak engedelmességet követelték és nem véletlen, hogy éppen azok a vezérkari tisztek, akik később hétpróbás összeesküvőknek bizonyultak, a nevelő intézményt vádolták meg a fegyelem megbontásával, a hadsereg szétzüllesztésével! A néphadseregért küzdő demokratikus erők ebben a harcban persze egyáltalán nem titkolták, hogy azt, ami az új honvédségben még az osztályhadseregire emlékeztet, igenis üldözik és ehhez az élőszo, a faliuság, a honvéd sajtó és a polgári sajtó segítségét is igénybe veszik. Amikor szerzőnk az élet-halálharcnak ezeket a megnyilvánulásait „a fegyelemre káros alaptalan sajtótámadásoknak” nevezi, akkor akaratlanul is az ellenforradalom álláspontját helyesli és súlyos tájékoztatlanyságot árul el. Természetesen előfordult szép számmal olyan tünet is, hogy egyes előjárók, akik több vagy kevesebb okkal tarthattak a „reakciós” jelző elnyerésétől, indokolt esetekben sem éltek a fenytés eszközeivel és elősegítői voltak a fegyelem meglazulásának. Ezek a jelenségek azonban nyilván az osztályhadseregből néphadsereggé válás átmeneti korszakának velejárói voltak és olyan mértékben fognak kiküszöbölődni, amilyen mértékben honvédségünk vezetői és tömegei egyaránt meggyőződéses demokratákká válnak.

A magyar honvédség ma még mindig nem nevezhető százszázalékos néphadseregnek. Annyit már elértünk a többszöri rostálással, hogy az uralkodó osztályok elsővonalbeli ügynökeit nagyjából eltávolítottuk. A megmaradt tisztikar munkájára szükség van a néphadsereg felépítéséhez és a honvédség mindennapos feladatainak, elsősorban a határvédelemnek az ellátásához. Ahhoz azonban, hogy a népi tisztikar ki-

neveléséig és azon túl is magvát alkothassa a néphadseregnek, feltétlenül folyamatos demokratikus átképzésre van szüksége. Meg kell értenie és magáévá kell tennie a néphadsereg célkitűzéseit. Meg kell értenie, hogy az emberiség felemelkedésének ellenségei nem a baloldalon, nem a dolgozó osztályok soraiban keresendők, hanem a jobboldalon: a kizsákmányoló osztályoknak és ügynökeinek soraiban és főként a szélsőjobboldalon: a nagybirtok és monopollőke fasiszta bérenceinek soraiban. Észre kell vennie, hogy a nagybirtok és monopollőke levitézlett urai belső viszonylatban polgárháborút, külső viszonylatban pedig új világháborút szeretnének kirobbantani, hogy hatalmukat visszaszerezzék. A néphadseregek félremagyarázhatatlanul imperialista-ellenes állásfoglalása azonban mind a kettőt már csirájában megakadályozhatja.

A magyar néphadseregben természetesen szintén a tudatos fegyelem elérésére kell törekednünk. Ezért kell állandó politikai és kulturális nevelést nyújtani a tömegeknek, ezért kell újra és újra leleplezni az imperializmus belső és külső ügynökeinek a mesterkedéseit. A tudatos fegyelem megteremtése évről-évre könnyebbé válik, ahogyan a tömegeket ki tudjuk vonni az uralkodó osztályok félrevezető ideológiai befolyása alól és saját tapasztalataik révén meg tudjuk előttük vihágozni az igazi összefüggéseket. Teljesen igazat kell tehát adnunk szerzőnknek, amikor a fegyelem megteremtésének első és legfontosabb feltételül az elsődrendű nevelő és kiképző gárda kiépítését szabja meg. Igaza van abban is, hogy „ez egyetemes magyar érdek, amit egy párt sem sajátíthat ki magának, hanem mindegyüknek kötelessége, hogy ezen munkálkodjunk” — és itt kell leszámolni a pártiktatúra közismert, de hazug rágalmaival. A néphadseregnek éppen úgy nem kell párthadsereggé válnia, mint ahogyan a népi demokráciának sem kell a munkásosztály diktatúrájába torkolnia. A dolgozó osztályok szövetsége a Szovjetunióban egy párt keretei között valósult meg, de nem ez az egyetlen járható útja az osztályszövetség létrejöttének és a kizsákmányoló osztályok felszámolásának. A dolgozó osztályok szövetsége pártok szövetségének a formájában is megvalósulhat, de természetesen csak olyan pártokéban, amelyek nem a maguk, hanem a nép uralmára törnek és nem úri, hanem népi érdekeket képviselnek. Valóban nagyon kívánatos és a magyar demokrácia jövője szempontjából döntő jelentőségű körülmény lenne, ha a nagy nemzeti feladatok megoldására, így pl. az ütöképes magyar néphadsereg megteremtésére nemcsak egy párt, hanem végre minden demokratikus párt mozgósítaná legjobb erőit — feltéve, hogy ez a mozgósítás nem merül ki a meddő pozícióvitákban. A közélet és a honvédség legfelsőbb vezetésében ez év tavasza óta beállott örvendetes változások egy ilyen korszak eljöveteletét engedik remélni; most már rajtunk, a demokrácia harcosain áll, hogy ezek a remények ne menjenek füstbe.

Dr. Elek Tibor